

הרב יהודה זולדן, באר יהודה – בבא מציעא, פרקים א-ב, עמ' 332-347

שיעור כא

כל ספק הינוח – לכתחילה לא יטול, ואם נטל – לא יחזיר

(בבא מציעא כה ע"ב)

הקדמה

- א. ודאי הינוח ואף ספק הינוח – לא יטול
 ב. רש"י: לא יחזיר למקום, ויחזיר רק כשעדים יעידו שהבעלים הניחם שם
 ג. נטל את החפץ אך לא זז מהמקום
 ד. רמב"ם: אם אין בחפץ סימן "לא יחזיר לשם... זכה בו ואינו חייב להחזירו"
 סיכום

הקדמה

במשנה (כה ע"ב) נאמר שכאשר לא ברור למוצא אם החפץ הונח במקום בכוונה או לא, הדין הוא "לא יגע". בהקשר זה נזכרו בגמרא דברי רבי אבא בר זבדא בשם רב: "כל ספק הינוח – לכתחילה לא יטול, ואם נטל – לא יחזיר". בירושלמי (ב, ד) נזכרו דברי רבי אבא בר זבדא במסגרת שיח שהיה לו עם האמורא רב בעקבות מעשה שהיה.

מה הכוונה "ואם נטל לא יחזיר" – למי או להיכן לא יחזיר, ומדוע? מה על המוצא לעשות עם החפץ, על אף שהוא עבר על ההלכה ולקח אותו? נעיין בסוגיה בבבלי ובירושלמי, ולאחר מכן בפרשנותם של שלושה ראשונים: רש"י, תוספות והרמב"ם, ובדברי ראשונים שפירשו כמותם.

א. ודאי הינוח ואף ספק הינוח – לא יטול

במשנה (כה ע"ב) נאמר:

מצא אחר הגפה¹ או אחר הגדר, גוזלות מקושרים, או בשבילין שבשדות – הרי זה לא יגע בהן.

מצא כלי באשפה, אם מכוסה – לא יגע בו, אם מגולה – נוטל ומכריז.

בפעם הראשונה נזכר במשניות שבפרקנו מצב שאדם מוצא מציאה והדין הוא "לא יגע בהן / בו". עליו להשאיר את האבידה במקומה באותו מצב שמצאה. לא נאמר "הרי אלו שלו", ולא נאמר: "חייב להכריז". בגמרא נאמר שטעם הדין בנוגע לגוזלות מקושרים הוא שהבעלים השאירו אותם שם על מנת לקחתם בחזרה, ואם המוצא ייקח אותם – לא תהיה לבעלים דרך לקבלם חזרה כי בגוזלות מקושרים אין סימן, כי הכול קושרים באותה צורה. גם המקום איננו סימן כי הגוזלות מדדין – קופצים ממקום למקום, וכיון שכך אין הבעלים יכולים לתת סימן באיזה מקום הם הניחו אותם.

¹ רש"י (שם ד"ה גפה) כתב: "סתימת כותל של עץ או של קנים". רבנו חננאל (שם) כתב: "פירוש הגפה – סגירה, מלשון 'יגיפו הדלתות' (נחמיה ז, ג)". בדברי תנאים מופיעה פעולת הגפה, סגירה: "...שהגיף את הדלת" (משנה פרה ו, א); "החור שבדלת... הגיפה..." (משנה אהלות יג, ג); "מעשה ברב יהושע בר חנניה שהלך לסייע בהגפת דלתות אצל רבי יוחנן בן גודגדא. אמר לו: בני, חזור לאחוריק, שאתה מן המשוררים ולא מן המשוערים" (ערכין יא ע"ב), ועוד.

שאלה הגמרא, אם כך, ייתכן שאלו גוזלות אחרים ולא הגוזלות שהבעלים הניחו, ועל כן יש כאן ספק:

איכא למימר מעלמא אתו, ואיכא למימר אינש אצנעיהו, והוה ליה ספק הינוח, ואמר רבי אבא בר זבדא אמר רב: כל ספק הינוח – לכתחילה לא יטול, ואם נטל – לא יחזיר.

מחד גיסא ייתכן שאלו גוזלות שבאו ממקום אחר, ומאידך גיסא ייתכן שאלו גוזלות שבעליהם הניחום שם, ועל כן גוזלות אלו הם "ספק הינוח", ועל כך אמר רבי אבא בר זבדא בשם רב שכל דבר שמוגדר כספק הינוח, לכתחילה המוצא לא יטול אותו ממקומו כי ייתכן שהבעלים הניחוהו שם מדעת, ואם המוצא יטול, הבעלים יפסידו כי אין סימן בחפץ. אך אם בכל זאת הוא לקח את החפץ מהמקום – לא יחזיר.

דברי רבי אבא בר זבדא בשם רב הם היסק בעקבות מעשה שהיה ושיח בין רבי אבא בר זבדא לבין רב כמסופר בירושלמי (ב, ד) לאחר משנתנו:

רב יהודה אמר: ובלבד גוזלות מקושרין בכנפיהן.

רבי בא בר זבדא אשכח חמר מכסי בחפיסה, ונסתיה.

אזל שאל [רבי אבא בר זבדא] לרב.

אמר ליה [רב]: לא עבדת טבות.

אמר ליה [רבי אבא בר זבדא]: חזריה?²

אמר ליה [רב]: לא, דנימא אתא מריה בעי ליה, ולא אשכחיה ואיתיאיאש מיניה.

רב יהודה אמר שמדובר בגוזלות שקשורים בכנפיהם, ומאחר שהכול קושרים כך, הקשר איננו סימן. בירושלמי מסופר שרבי אבא מצא יין "מכסי בחפיסה". היין היה בתוך כלי, ובמקרה זה בחפיסה – בנוד של עור.³ לא נאמר בירושלמי היכן היה החפץ מונח. רב אמר לרבי אבא בר זבדא שהוא לא עשה טוב בכך שלקח את הכלי עם היין משם, אך גם אמר לו שלא יחזירנו לשם כי ייתכן שהבעלים שהניחו שם את היין באו לקחת אותו, וכיוון שהם לא מצאו הם התייאשו. הם בוודאי חושבים שמישהו לקח או אף גנב את היין.

בהנחה שהחפיסה, הכלי, מהווה סימן,⁴ נראה שבירושלמי צוין סיפור זה בעקבות דין אחר שנזכר במשנתנו: "מצא כלי באשפה, אם מכוסה – לא יגע בו". לכלי יש סימן, והבעלים הטמין אותו בתוך האשפה בהנחה שזהו מקום שמור. כך גם במקרה של רבי אבא בר זבדא. ליין היה סימן – היותו

² התוספות (כה ע"ב ד"ה ואם נטל) גרסו בירושלמי: "אתא ושאל בבי רב. אמרו ליה: לאו יאות עבדת. אמר להו: אהדריה? ...". הרא"ש (ב, ח) גרס: "ואתא שאל בי מדרשא". נראה ששינוי זה נובע מכך שרבי אבא בר זבדא לא ראה את רב אלא שמע דברים בשמו. כך נאמר בירושלמי (שבת א, ב; יד, ד): "אמר רבי זעירא לרבי בא בר זבדא: חכים רבי לרב דאת אמר שמועתא מן שמיה? אמר ליה: רב אדא בר אהבה אמרן משמו".

³ שטר שנמצא בחפיסה נזכר במשנה (כ ע"א): "מצא בחפיסה... הרי זה יחזיר". בתוספתא (א, ח [כ ע"ב בשם רבה בר בר חנה]) נאמר: "איזו חפיסה? זו חמת קטנה". כך פירש הרב משה מרגליות (פני משה שם): "מכסי בחפיסה – בנוד של עור שהיה עליו ולקחו". גם בנוגע לגט שאבד נאמר במשנה (גיטין כז ע"א): "מצאו בחפיסה או בדלוסקמא, אם מכירו – כשר". ובגמרא (גיטין כח ע"א): "מאי חפיסה? אמר רבה בר בר חנה: חמת קטנה". גם בהמשך פרקנו (כח ע"א) נאמר בנוגע לגט שאבד: "הוא אומר בחפיסה והיא אומרת בחפיסה – ינתן לו. מאי טעמא? מידע ידעה דכל מה דאית ליה בחפיסה הוא דמנח ליה". ההנחה היא שהאשה מודעת לכך שבעלה מניח חפצים בחפיסה, ועל כן היא ניחשה שאף את הגט הוא הניח בחפיסה. הרמב"ן (כה ע"ב) גרס בירושלמי: "רבי אבא בר זבדא אשכח חמר מכוסה בחספא" – בחרס.

⁴ כך כתבו תוספות (כ ע"ב ד"ה מצא בחפיסה; כה ע"ב ד"ה ואם): "חפיסה הוי סימן".

בתוך כלי עור, ומדברי רב ניתן להבין שיין זה הונח במקום משתמר, כי ההנחה היא שהבעלים הניחוהו שם על מנת לחזור ולקחתו. יוצא אפוא שבירושלמי מדובר על "ודאי הינוח" ולא על "ספק הינוח", וביין עצמו גם היה סימן – החפיסה.

בסוגייתנו בבבלי המקום שהגוזלות היו בו איננו סימן כי מדובר בגוזלות מדדין ואשר על כן הם "ספק הינוח", בעוד שבירושלמי מדובר על מקרה שהיה "ודאי הינוח", כי יין בתוך חפיסה אינו מדדה ממקום למקום. כמו כן בסוגייתנו בבבלי בגוזלות אין סימן כי הכול קושרים את הגוזלות באותו האופן, ואילו בירושלמי מדובר על מקרה שהיה סימן בחפץ עצמו.

ב. רש"י: לא יחזיר למקום, ויחזיר רק כשעדים יעידו שהבעלים הניחו שם

רש"י (כה ע"ב ד"ה ספק הינוח) הסביר שספק הינוח הוא בדבר שאין בו סימן, והדין הוא שלא ייטול, והוסיף עוד: "וכל שכן ודאי הינוח" שלא ייטול. רש"י (ד"ה לכתחילה לא יטול) הסביר מדוע לכתחילה אין ליטול חפץ זה: "דאי שקלת לה ליכא למרייהו סימנן למיתב בהו ויפסיד, הלכך לא ייטול. והבעלים יזכרו ויבאו ויטלו". אם הלוקח ייקח מהמקום את החפץ הבעלים יפסידו, כי בחפץ עצמו אין סימן וגם המקום איננו סימן, ועל כן יש להשאיר את החפץ במקומו, וההנחה היא שהבעלים יחזרו לשם וייקחוהו. "ואם נטל לא יחזיר" – "דהא ליכא דיהיב סימנא". התרגום המילולי לדברי רש"י הוא: אין מי שייתן סימן. על דברי רש"י הללו הקשו תוספות (ד"ה ואם) וגם ראשונים אחרים:

ולפירוש רש"י דפירש דלא יחזיר "דליכא איניש דיהיב סימנא" קשה. דפשיטא דלא יחזירנו לשום אדם שאינו יודע מי הם הבעלים כיון שאין בו סימן.

תוספות הבינו שכוונת רש"י לומר שהמוצא לא ייתן את החפץ הזה לשום אדם כי אין בחפץ סימן, ועל כך הקשו שהדבר ברור, ומה בא רש"י ללמדנו. תוספות לא השיבו על שאלה זו.⁵ נראה להסביר שכוונת רש"י לומר שהנוטל לא יחזיר את החפץ למקום שבו נמצא מחשש שהבעלים כבר היו במקום וראו שהחפץ איננו שם, ועל כן גם אם המוצא לקח משם וירצה להחזיר לבעלים, הוא לא יוכל כי לבעלים אין סימן בחפץ, ואין להם שום דרך לתקשר עם המוצא. הם גם לא יודעים אם מי שלקח את הגוזלות הללו לקחם על מנת להשיב להם, או שהוא גנב אותם ולקחם לעצמו. רש"י חזר בלשונו על דברי הגמרא לעיל שהסבירה שאם המוצא ייקח את החפץ "לית להו למרייהו סימנא בגווייהו". רש"י הסביר את דברי רבי אבא בר זבדא באופן רחב יותר במקום נוסף (לז ע"ב). מדובר שם על אדם שגזל מאחד מחמישה אנשים ואינו יודע ממי הוא גזל. זה אומר: 'אותי גזל', וזה אומר: 'אותי גזל'. הדין הוא: "מניח גזילה ביניהם ומסתלק". על כך שאלה הגמרא: "וכי אטו שקלי לה כולהו ואזלי?" וכי כל אחד מהם רשאי לקחת את הגזילה ולהסתלק? אם כך במצב כזה לא בהכרח שהגזלן השיב לנגזל את רכושו, "והאמר רבי אבא בר זבדא אמר רב: כל ספק הינוח – לכתחילה לא יטול, ואם נטל – לא יחזיר!", מדברי רבי אבא בר זבדא יש ללמוד שעל המוצא לוודא שהחפץ הגיע לבעליו, ונראה שכך גם במקרה של גזלן שמשיב גזילה? על כך השיב רב ספרא: "ויניח". על אותו גזלן לשמור את החפץ הנגזל בידו עד שיתברר של מי הוא. מה שנאמר בגמרא "ומסתלק" הכוונה היא שהגזלן מסתלק מן הדין, ועליו להניח את הגזילה בפניהם בבית דין, ואומר להם: בירו הדבר של מי הוא כדי שייטלנו. אבל בינתיים עד שיתברר מי הוא הנגזל, הגזילה תהיה ביד הגזלן. רש"י (ד"ה והאמר

⁵ הרב יהושע פלק (פני יהושע שם) השיב לקושיית תוספות: "ומה שהקשו בתוספות על פרש"י מאי קמ"ל דלא יחזיר לשום אדם, פשיטא כיון דלא ידע למי יחזיר דהא ליכא סימן? יש ליישב דקמ"ל דלא יחזיר לבעל השדה שנמצא בה, והטעם דאזלינן בתר רובא דעלמא". הסבר זה יכול להועיל למקרה שהגוזלות הקשורים הללו נמצאו במקום ששייך למישהו, אך דבריו לא יועילו אם הגוזלות נמצאו מאחורי גפה או גדר או כל מקום דומה אחר, שאינו שייך לאיש.

ר' אבא בר זבדא ספק הינוח) כתב: "מצא דבר שאין בו סימן בצד מקום שמשתמר קצת, דלא שכיחי אינשי דאזלי, ויש לספוקי שמא מדעת הונח שם לגניזה". מדובר בחפץ שאין בו סימן, שנמצא במקום שהוא משתמר קצת, כי לא מצוי שבני אדם הולכים שם, והספק הוא שמא הבעלים הניחו שם את החפץ. רש"י כתב "הונח שם לגניזה" – לשמירה, להסתרה. הדין הוא "לכתחילה לא יטלנו", ורש"י (ד"ה לכתחילה) הסביר: "המוצא, שכשיבא בעליו לא ימצאנו, וסימן אין בו שיכריז. לפיכך יניחנו זה ובעליו יבא ויטלנו. וכל שכן לודאי הינוח, כדתנן (בבא מציעא כה, ב): 'מצא כלי באשפה, מכוסה – לא יגע בו'". גם כאן יש להסביר שכוונת רש"י לומר שאם המוצא ייטול את החפץ, לבעלים תהיה בעיה, כי לא ניתן להכריז על החפץ הזה כי אין בו סימן, ועל כן הדין הוא שיש להשאיר את החפץ במקומו. "ואם נטל – לא יחזיר". רש"י (ד"ה ואם נטל) כתב:

[א] ואם בא אחר ואמר שלי הוא וסימן אינו נותן בו – לא יחזירנו שמא אינו שלו.

[ב] וסוף הבעלים לבוא, ויביא עדים שהניחו שם.

[ג] לפיכך יהא מונח ביד זה עד שיבא אליהו. דהאי "לא יחזיר" – לא שיהא שלו קאמר, דהא

מעיקרא באיסורא אתא לידיה אם הינוח הוא, אלמא: מידי דמספקא לן דמאן נינהו – צריך

להניחו ביד מי שהוא, עד שיתברר הדבר.

בדבריו אלו הסביר רש"י את המשמעות של ההלכה "לא יחזיר" ומה על הלוקח לעשות בחפץ. ההלכה הבסיסית היא שהנוטל לא יחזיר את החפץ למקום שממנו נטל אותו, ועליו להכריז שהוא מצא חפץ מסוים אך לא יאמר את מקומו. לאחר מכן: [א] אם יבוא אדם ויטען שהחפץ שלו אך אותו אדם "אינו נותן בו" – בחפץ – שום סימן, כי באמת אין סימן בגופו של החפץ, אזי הנוטל לא ייתן לו את החפץ. אמנם בכך שאין לתת למי שאינו נותן סימן אין חידוש, אך דברי רש"י הללו נזכרו בסוגיה שם שעסקה במי שמניח את הגזל בפני חמישה כשברור לו שרק מאחד מהם הוא גזל, אך הוא איננו יודע ממי, ועל כן ציין רש"י שחובת הגזלן כמו גם חובת מוצא אבידה להחזיר את החפץ רק למי שברור שהוא הבעלים. [ב] אם בכל זאת יבוא אדם ויטען שהוא בעל החפץ ויביא עדים שיעידו שהוא הניח את החפץ המדובר באותו מקום, ואין מדובר במדדין, על הנוטל יהיה להחזיר את החפץ לבעלים. אמנם אין סימן בגוף החפץ, אך בשל עדות העדים התברר שהמקום מהווה סימן. [ג] כל עוד הבעלים של החפץ לא בא, החפץ "יהא מונח ביד זה [=הנוטל] עד שיבא אליהו", והכוונה היא כפי שכתב רש"י בסוף דבריו: "עד שיתברר הדבר".⁶ אמנם ייתכן שלעולם לא יתברר מי הבעלים, כי הסיכוי שהבעלים יביא עדים שראו שהוא הניח שם את החפץ, קטן מאוד. כל עוד לא התברר מי הבעלים, אסור לנוטל להשתמש בחפץ כי החפץ הגיע לידו באיסור, מאחר שבזמן שהוא נטל אותו הבעלים טרם התייאשו.

ג. נטל החפץ אך לא זז מהמקום

התוספות (ד"ה ואם נטל לא יחזיר) כתבו:

יש מפרש דהיינו דוקא כשנטלהו והוליקו לביתו דיש לחוש שמא באו בעלים בתוך כך ולא מצאו מה שהניחו שם ושוב לא יחזרו לבקשה, לכך לא יחזיר למקום שנטל. אבל אם נטלו ולא זז משם וראה שלא באו בעלים בתוך כך – יחזיר.

⁶ השימוש בביטוי "יהיה מונח עד שיבוא אליהו" נזכר שם במשנה ובסוגיית הגמרא (לז ע"א-ע"ב), וייתכן שבגלל זה השתמש רש"י גם כן בזה. ראה הרחבה בשיעור כד: סימנים, עדים על האבידה ועל המאבד.

וכן יש בירושלמי עובדא ברבי אבא בר זבדא גופיה דקאמר "רבי אבא בר זבדא אשכח חמרא מכוסה בחפיסה ונסביה, אתא ושאל בבי רב, אמרו ליה: לאו יאות עבדת. אמר להו: אהדריה? אמרו ליה: לא, דלמא אתא מריה ולא אשכחיה ומיאש מיניה". ומיהו "אם נטל לא יחזיר" משמע רק שנטלה ואף על גב דלא הוליכה לשום מקום – לא יחזיר.

התוספות הוכיחו מהמסופר בירושלמי שדין זה אמור רק כשהמוצא נטל את החפץ והלך משם, שהרי כך היה עם רבי אבא בר זבדא, שהוא לקח את היין המכוסה בחפיסה מהמקום שבו נמצא. אבל אם המוצא נטל את החפץ ולא זו משם והשיב את החפץ למקומו, וברור לו ששום אדם לא בא לחפש בזמן זה, הוא רשאי להחזירו למקומו. אמנם בהמשך דבריהם דקדקו תוספות מלשון הגמרא: "אם נטל לא יחזיר" – משמע שגם אם המוצא רק הרים את החפץ ולא זו משם, אסור לו להחזיר את החפץ למקומו.

מה תהיה עמדת רש"י במצב כזה? במשנתנו נאמר על המוצא גוזלות מקושרין "לא יגע בהן", ומשמעות הדברים היא שעל המוצא להשאיר את המצב כפי שהוא, לא לעשות כלום עם הגוזלות הללו. במשנה אין הוראה מה על המוצא לעשות אם בכל זאת הוא לא השאיר את המצב כפי שהוא ולקח את הגוזלות. דברי רבי אבא בר זבדא: "ספק הינוח לא יטול", משמעותם רחבה יותר: לא לגעת בחפץ ובוודאי לא ליטול אותו משם. רש"י הסביר שלכתחילה על המוצא לא ליטול את החפץ כי "דאי שקלת לה, ליכא למרייהו סימנין למיתב בהו ויפסיד". משמע שאם המוצא יחזיר את המצב לקדמותו ולא ייגרם שום הפסד לבעלים – עליו להחזיר את החפץ למקומו, ובתנאי שברור שאיש לא היה שם באותו זמן.

מלבד הדקדוק הלשוני בדברי רבי אבא בר זבדא, מה סברת תוספות שאם אדם נטל חפץ שהוא ספק הינוח אסור לו להחזיר את החפץ למקומו אלא לקחתו, גם כשברור ששום אדם לא היה במקום באותו הזמן? ומדוע רש"י לא סבר כך? נראה שהמחלוקת ביניהם היא בשאלה מה נדרש מהמוצא לעשות כדי להגדיל את הסיכוי שחפץ אבוד יחזור לידי בעליו, או אף יישאר בידי בעליו. לפי רש"י, על המוצא לעשות את הדבר הנכון והטוב ביותר כדי להגדיל את הסיכוי שבסוף החפץ יהיה בידי הבעלים ולא לגרום להם הפסד. אשר על כן במקרה זה גם אם המוצא נטל את המציאה מהמקום והוא ראה שאין בחפץ שום סימן, וברור לו שלא היה שם אדם באותו הזמן שהוא התלבט מה לעשות בחפץ, הטוב ביותר הוא להשיב חזרה את החפץ למקום, וכאילו הוא לא נטל אותו כלל. בהחזרת החפץ למקום שבו היה, הוא החזיר את המצב לקדמותו. כך כתב רבנו ניסים (ר"ן, כה ע"ב):

הכא שלא גרם הפסד וודאי יכול להחזיר. וכן בדין, דמה נפשך: אם הבעלים הניחוהו שם לדעתם כיון שמקום זה משתמר הוא לדעת בעלים יכול הוא להחזיר. ואי מעלמא אתו, כיון שאין בו סימן הרי הוא שלו וכיון שיכול להניחו בביתו למה לא יהא רשאי להניחו במקום שיכול? ...שמעין מינה שאם נטל ולא זו משם, יכול להחזיר שאין כאן לחוש שמא באו שם הבעלים, ובהשבה גמורה לא נתחייב כיון שלא היה לו ליטול ולא גרם להם הפסד.⁷

הר"ן כתב שאם המוצא לא זו מהמקום והוא יחזיר את החפץ למקומו – לא ייגרם שום הפסד לבעלים, וממה נפשך: אם הבעלים הניחו שם את החפץ, משמע שהבעלים חשבו שזה מקום משתמר ולכן זה בסדר שהחפץ יהיה שם; אם מדובר במדדין "מעלמא אתו", אז הדין הוא "הרי אלו שלו", וכשם שהוא יכול לקחת לביתו את החפץ, הוא יכול גם להשאירו במקומו.

הר"ן כתב עוד שמוצא זה עדיין לא התחייב במצוות השבת אבידה כי לכתחילה ההלכה היא ש"אין ליטול". יש להוסיף שגם לאחר שהמוצא החזיר את החפץ למקום שבו היה מונח, אין לראות

⁷ הרב יוסף חביבא (נימוקי יוסף, יד ע"א בדפי הר"ף) ציטט את דברי הר"ן הללו והסכים להם.

בזה קיום מצוות השבת אבידה כי הוא לא השיב חפץ לבעלים אלא השאיר את המצב כפי שהיה עד לפני שהוא הרים את החפץ. עליו לעשות כך כי זו כנראה הדרך הטובה ביותר לפעול כדי שלא יהיה הפסד לבעלים והחפץ יהיה בידיהם כשהם יגיעו לקחת אותו. לא זו אף זו, הדבר אף ימנע הפסד לבעלים, וכדברי הרב יהושע פלק (פני יהושע שם) שהקשה על תוספות:

תמיה לי טובא על פירוש התוספות שפירשו דהאי לא יחזיר אינו רשאי להחזיר הוא. ואמאי לא יחזירנו למקום שנטל? שדבר נראה לעין השכל הוא, דודאי ניחא להו לבעלים טפי שיחזיר למקום שנטל כדי שיבאו ויקחו את שלהם, דהא המקום משתמר ממה שהיה ביד זה עד שיחזרו אחר עדים דלא שכיחי מלתא להביא עדים כיון דליכא סימן, ועוד דכולי האי ואולי שהרי בעל אבידה אינו יודע על מי לחזור כיון שהלה אינו מכריז? ...מ"מ אין כאן הכרח לפרש שאם רצה להחזיר למקום שנטל אינו רשאי שהשכל מנגד זאת הסברה, וצ"ע לשיטתם.

הפני יהושע ציין שאם המוצא נטל את האבידה משם, האפשרות היחידה שנותרה לבעלים היא להביא עדים שהוא הניח שם את החפץ. אפשרות זו מצמצמת מאוד את יכולתו להשיב לעצמו את החפץ, כי קשה למצוא עדים, והבעלים גם אינם יודעים בפני מי להביא עדים אם הנוטל לא הכריז. אם כן, מדוע לפי תוספות כשהמוצא נטל את החפץ, על אף שהוא לא זז מהמקום, הדין הוא שאסור לו להחזירו למקומו? נראה להסביר שגם לפי תוספות המטרה היא שהחפץ יהיה בידי בעליו ואם הוא הניחו באותו מקום כנראה הוא חשב שזה מקום טוב ושמור. זו גם מטרת מצוות השבת אבידה, להביא לידי כך שחפץ ישוב לבעליו. אך לפי תוספות "גוזלות מקושרין" מאחורי קיר או גפה או בשבילים, מוגדרים כספק אבידה, ועל כן:

בספק אבידה דאפילו הניחה בעלים שם מדעת, דומה ששכחוהו... ולכך אם נטל לא יחזיר דהשתא אבידה היא ושכחוהו הבעלים... היכא דהגביה הוי מחויב בשמירתה מספק, לרבה הוי שומר חנם, ולרב יוסף שומר שכר (כט ע"א), עד שתבא ליד הבעלים... אם היה יודע שהיא אבידה היה חייב ליקחנה ולהשיבה לבעלים אם היה יודע של מי הם. עתה שהוא ספק, אם הגביה חייב בשמירתה כדין אבידה ממש... ועובדא דירושלמי דקאמר דאימור אתא מריה ולא אשכחיה, מיירי שמצאו במקום שמשממר לגמרי שלא היתה אבידה ואינה בת השבה ולכך אי לא הוה לן למיחש לאתא מריה יחזיר שפיר. וכן משמע דסתם חפיסה יש בו סימן, ואי לא הוה משממר לגמרי א"כ שפיר עשה שנטלה ואמאי אמר דלאו יאות עבד.

לפי תוספות "גוזלות מקושרין" מוגדרים ספק אבידה, אך מאותו רגע שהמוצא נטל את החפץ ממקומו, הוא התחיל את התהליך של מצוות השבת אבידה "ואספתו אל תוך ביתך" (דברים כב, ב), גם אם הוא לא זז מהמקום, ושום אדם לא עבר שם. בלשון התוספות: "דהשתא אבידה היא... אם הגביה חייב בשמירתה כדין אבידה ממש". כל עוד החפץ היה מונח במקומו – הוא היה מוגדר כספק אבידה, מעת שהמוצא נטל את החפץ – "השתא אבידה היא... אבידה ממש".⁸ גם רבנו אשר (ב, ח) כתב כדברי התוספות ובקצרה:

⁸ הרב שמואל שטרשון (רש"ש, כה ע"ב) כתב על דברי התוספות: "'דהשתא אבידה היא'. לכאורה נראה דצ"ל דשמא אבדה היא". לדברינו דברי תוספות מדויקים. מעתה זו אבידה ממש ולא ספק אבידה. ישנם ראשונים נוספים שפירשו כמו תוספות: הרמב"ן, הרשב"א, רבינו יהונתן (כה ע"ב) ועוד.

בדבר שאין בו סימן לא בגוף החפץ ולא במקום כגון גוזלות המדין, לא יטול. שמא הניחום ויבואו הבעלים ויטלו. ואם יטלו, אין בהן סימן. ואם נטל לא יחזירונו למקומו, דאבידה היא שחייב בהשבתה, וצריך לעשות השבה מעלייתא.⁹

מעת שאדם נטל את החפץ שמוגדר מעתה כאבידה, מוטל עליו לפעול לפי הלכות אבידה "וצריך לעשות השבה מעלייתא", ולא לשקול שיקולים אחרים כגון שאולי הדרך הטובה יותר היא להחזיר את החפץ חזרה למקום שבו היה קודם.¹⁰

התוספות לא פירטו באיזו דרך יוכל החפץ לחזור לידי בעליו כשאין בו סימן. הרב יהושע פלק (פני יהושע שם) כתב שגם לפי תוספות "שייך ביה חיוב שמירה, דשמא יביא הלה עדים שהוא שלו ויטלנה, שזה לא זכה בה מדין יאוש כיון דבאיסורא אתא לידיה. וכמו שכתבתי מצאתי אח"כ בלשון רש"י (לז ע"ב)". הרב מנוח (חכמת מנוח שם) הציע אפשרויות אחרות: "שמא יבא הבעל תלמיד חכם ויכירם בטביעת עין [כד ע"א], או יביא עדים שיכירו בטביעת עין". גם אם אין סימן בחפץ, יש אפשרות שעדים יעידו שהוא הניח שם, או שיתברר שבעל החפץ הוא תלמיד חכם ויכיר על פי טביעות עין.

ד. רמב"ם: אם אין בחפץ סימן – "לא יחזיר לשם... זכה בו ואינו חייב להחזירו"

כאמור לעיל, תוספות וראשונים נוספים פירשו "ואם נטל לא יחזיר", שהכוונה היא שהמוצא שנטל לא יחזיר בחזרה את החפץ למקום שממנו נלקח. לדברינו כך גם כוונת רש"י. עליו להכריז ויהיה מונח אצלו עד שיבוא אליהו. לפי חלק מהראשונים אם המוצא נטל את החפץ ולא זז מהמקום, הוא רשאי להחזירו למקום שממנו נלקח.

הרמב"ם (הל' גזילה ואבידה טו, א) פסק:

כל המוצא אבידה בין שיש בה סימן בין שאין בה סימן, אם מצאה דרך הנחה, אסור ליגע בה, שמא בעליה הניחה שם עד שיחזרו לה.¹¹
ואם יבא ליטול אותה –

והיה דבר שאין בו סימן – הרי אבד ממון חבירו בידו, שהרי אין לו בה סימן להחזירה בו.
ואם היה דבר שיש בו סימן – הרי זה הטריחן לרדוף אחריה וליתן סימניה.

⁹ בתוספות הרא"ש (כה ע"ב) כתב כתוספות, אך כתב גם שאין להחזיר את החפץ למקומו רק כשנטל והולך לביתו "ולא שנא ספק הינוח ולא שנא ודאי הינוח, ולא שנא יש בו סימן ולא שנא אין בו סימן, כמו שאומר בירושלמי דר' אבא בר זבדא אשכח חמר מכוסה בחפיסה...". בהגהות אשרי (בבא בתרא ג, נה) כתב: "אמרינן גבי ספק הנוח 'לכתחילה לא יטול ואם נטל לא יחזיר' דבהגבהה בעלמא נתחייב בהשבתה מספק".

¹⁰ הריטב"א (כה ע"ב) סבר שאם לא זז משם אזי "מחזיר הוא למקום שנטל, והשבה מעלייתא היא דלמקום שנטל החזיר". והוא כתב עוד: "מקצת רבותי פירשו דסתמא אמור רבנן ואם נטל לא יחזיר דלא פלוג רבנן, וכיון שנטלו נתחייב בשמירתו שלא להניחו אלא במקום המשתמר לגמרי. והכא שמא ראוהו הבעלים מרחוק כשהיה נוטלו, ואמרו: 'זה שולח יד הוא בממון אחרים' ונתיאשו, וכיון דאפשר בשום צד דאיכא פסידא לא יחזיר שם בשיש לו סימן מיהת אלא יטול ויכריז, והפי' הראשון הוא הנכון בעיני". בריטב"א (שיטה מקובצת שם) כתוב על פירוש זה: "ואינו נכון". נראה שכוונת הריטב"א לומר שזהו חשש רחוק שבאותו זמן שהמוצא נטל את החפץ מהמקום והתלבט מה לעשות, בדיוק אז עברו הבעלים וראו זאת מרחוק.

¹¹ בהמשך הפרק כתב הרמב"ם (שם ז) כך בנוגע למי שמוצא חפץ בגל או בכותל ישן, כשיש ספק בדבר: "אם מראין הדברים שהן מטמון חדש, אפילו נסתפק לו הדבר, הרי זה לא יגע בהן שמא מונחים הם שם". כך גם (שם טז, ב) בנוגע למי שמוצא מטבעות: "היו עשויין כשיר או כשורה או כחצובה או כסולם – הרי זה ספק ולא יטול".

ולפיכך אסור לו שיגע בה עד שימצא אותה דרך נפילה.

בחלק זה של ההלכה כתב הרמב"ם בנוגע למי שמצא אבידה דרך הנחה. הדין הוא שאסור לגעת בה, בין יש בה סימן בין אין בה סימן, ובהתאם לנימוקים שמופיעים בהלכה. בהמשך ההלכה התייחס הרמב"ם לספק אבידה:

אפילו נסתפק לו הדבר ולא ידע אם דבר זה אבוד או מונח, הרי זה לא יגע בו.

ואם עבר ונטלו – אסור לו להחזירו לשם.

ואם היה דבר שאין בו סימן, זכה בו ואינו חייב להחזירו.¹²

הראב"ד השיג על דברי הרמב"ם:

היה דבר שאין בו סימן זכה בו. אמר אברהם: דבר זה אינו מחזור אצלי שיזכה בו לעצמו

לעולם. אלא יעמוד בידו עד שיבא אליהו.

הרב וידאל די טולושא (מגיד משנה שם) כתב על השגת הראב"ד: "זו באמת קשה ודאי, והיאך יזכה בו ויהיה שלו, והלא קודם יאוש בא לידו?". בסוף דבריו כתב שדברי הראב"ד אמת והדין הוא ש"יהא מונח עד שיבוא אליהו". אחרונים רבים יישבו את קושיית הראב"ד מדוע דין זה איננו סותר את ההלכה שנפסקה כאביי שייאוש שלא מדעת לא הוי ייאוש.¹³

בהמשך הפרק (שם ו) כתב הרמב"ם שוב:

מצא גוזלות מקושרין בכנפיהן ומדדין אחר הגדר או אחר הגפה או בשבילין שבשדות הרי זה

לא יגע בהן שמא בעליהן הניחום שם. ואם נטלן – הרי אלו שלו. ואם היו קשורין קשר שהוא

סימן חייב להכריז. וכן אם מצאן קבועים במקומן חייב להכריז שהמקום סימן.¹⁴

גם בהלכה זו השיג הראב"ד על הרמב"ם שכתב: "ואם נטלן – הרי אלו שלו":

מצא גוזלות מקושרין בכנפיהן וכו'. אמר אברהם זה שבוש. כל ספק הינוח יעמוד עד שיבא

אליהו.¹⁵

¹² גם בהמשך הפרק כתב הרמב"ם (שם טו, יב) מה עליו לעשות כשהוא נטל ספק הינוח: "מצא פירות מפוזרין במקום הגרנות, אם היו כמו קב בתוך ארבע אמות או ביתר על ארבע אמות – הרי אלו שלו, מפני שאין הבעלים מטפלים באסיפתן. היו מפוזרין בפחות מארבע אמות – לא יגע בהן שמא הבעלים הניחום שם. היו כמו חצי קב בשתי אמות, או קבים בשמונה אמות, או שהיה הקב משנים ושלושה מינין כגון שומשמן תמרים ורמונים, כל אלו ספק – לפיכך לא יטול, ואם נטל אינו חייב להכריז". כאן לא כתב הרמב"ם שלא יחזיר אלא שאינו חייב להכריז. הסיבה היא שהגמרא עצמה (כא ע"א) לא הכריעה במקרים אלו, ועל כן הרמב"ם כתב רק שאינו חייב להכריז אך לא כתב שזכה בהם.

¹³ סיכום ההסברים השונים ודיון בהם: אוצר מפרשי התלמוד (בבא מציעא, ב, עמ' קלו–קלט, ובהערות שם).

¹⁴ הרב יוסף קארו (שולחן ערוך, חושן משפט סי' רס, י) פסק כמו הרמב"ם. הרמ"א שם כתב: "כל אלו דברי הרמב"ם, אבל יש חולקין בכל זה וסבירא להו דג' חילוקים בדבר". הוא פסק כשיטות הראשונים האחרות בשלושה מצבים: כשהחפץ נמצא במקום משתמר, במקום שאינו משתמר, ובמקום שמשתמר קצת.

¹⁵ הרב מנחם המאירי (בית הבחירה, כב ע"ב) כתב שכדברי הרמב"ם "פרשו רוב המפרשים שהן של נוטל". לא ברור מי הם רוב המפרשים. מכל מקום המאירי כתב על כך: "ואין הדברים נראין. היאך יזכה במה שאסור לו?". ראשונים ואחרונים השיבו על קושיית הראב"ד ולא נחזור על דבריהם. ראה: ספר המפתח ברמב"ם מהדורת הרב שבתי פרנקל על הרמב"ם כאן. ראה גם: הרב נחום רבינוביץ' (יד פשוטה שם, עמ' תקצד–תקצח).

נראה כדברי המגיד משנה (שם הל' א) שהרמב"ם התבסס בדבריו על השיח בין רבי אבא בר זבדא לבין רב בעקבות המעשה שמופיע בירושלמי, וכן על דברי רבי אבא בר זבדא בשם רב שנזכרו בסוגייתנו כהלכה.

הרמב"ם פירש את הירושלמי באופן הבא: רבי אבא בר זבדא נטל יין מכוסה בחפיסה שהיה במקום מסוים. לא נזכר בירושלמי היכן היה המקום, אבל מאחר שסיפור זה הובא שם בהקשר למשנתנו, יש להניח שמדובר על מקום שהוא כמו אחרי הגפה או אחרי הגדר. נראה שהרמב"ם הבין ש"חמר מכסי בחפיסה" יכול להיות בשני מצבים: יש סימן בחפיסה וכפי שהסבירו ראשונים אחרים,¹⁶ או שאין סימן בחפיסה כי הכול מניחים יין בחפיסה כזאת.¹⁷ רבי אבא בר זבדא לקח את היין משם, ובא לשאול את רב. אמנם לא כתוב בירושלמי מה הוא שאל את רב, ולא נאמר מדוע הוא ראה צורך לשאול אותו. רב אמר לו שהוא לא נהג נכון שהוא לקח את היין משם. בעקבות תשובה זו רצה רבי אבא בר זבדא להחזיר את היין למקומו, ורב אמר לו שלא יחזיר כי אולי הבעלים היו במקום אחרי שהוא כבר לקח משם את היין, והם התייאשו. בזה נגמר הסיפור בירושלמי.¹⁸ הרמב"ם (שם א) התייחס לשני מצבים:

אם עבר ונטלו –

[א] כשיש סימן בחפץ – אסור לו להחזירו לשם.

[ב] ואם היה דבר שאין בו סימן – זכה בו ואינו חייב להחזירו.

[א] כשיש סימן בחפץ – "אסור לו להחזירו לשם". הדוגמה: יין בתוך נוד, ובנוד יש סימן. ייתכן שהבעלים עברו שם והתייאשו במוכן הזה שהם לא יבואו לחפש שם עוד, וכדברי המגיד משנה:

¹⁶ תוספות (לעיל הערה 4); הרמב"ן, הרשב"א, רבינו יהונתן, רבנו פרץ (כה ע"ב); הרא"ש (ב, ח) ועוד.
¹⁷ לעיל (הערה 3) ציינו מקורות נוספים שבהם נזכרת חפיסה ככלי אחסון. בנוגע לטירות שנמצאו בחפיסה, לפי רש"י (כ ע"א ד"ה הרי) בכלי עצמו אין סימן, והסימן הוא שאותו אדם נוהג להניח טירות בחפיסה, אף שאין מקובל לעשות כן. ראה שם גם בדברי הרב עובדיה ברטנורא ותוספות יום טוב (משנה בבא מציעא א, ח); על גט שנמצא בחפיסה (גיטין כז ע"א) נאמר: "מצאו בחפיסה או בדלוסקמא אם מכירו כשר". הרמב"ם (פירוש המשנה גיטין ג, ג) כתב: "גלוסקמא וחפיסה, הם כלים שמניחים בהם השטרות", וכתב (הל' גירושין ג, ט): "מצאו בכלי שהניחו בו ויש לו טביעות עין בארכו ורחבו של גט כשהיה כרוך, הרי הוא בחזקתו ותתגרש בו". הסימן הוא בגט ולא בכלי; על גט שאבד (כח ע"א) נאמר: "הוא אומר בחפיסה והיא אומרת בחפיסה – ינתן לו. מאי טעמא? מידע ידעה דכל מה דאית ליה בחפיסה הוא דמנח ליה". בחפיסה עצמה אין סימן, והסימן הוא שהגט היה מונח בחפיסה. נראה אפוא שחפיסה היא כלי שיש לרבים ואין בו סימן מיוחד, אלא אם כן בעלי החפיסה סימנו בו סימן. כאמור ייתכן שהרמב"ם הבין שכך היה באותו יין שהיה בתוך אותו נוד, חפיסה, ושכך רבים שומרים את היין, ולא היה בחפיסה זו שמצא רבי אבא בר זבדא שום סימן. אמנם תוספות לא פירשו כך את המקרים הללו (יבמות קכ ע"ב ד"ה איבעית אימא; גיטין כח ע"א ד"ה מצאו בחפיסה; בבא מציעא כ ע"ב מצא בחפיסה). המהר"ם שיף (כה ע"ב) דן בפירוש המילה "חמרא" בירושלמי. לפיו, באופן רגיל מדובר על "יין בחפיסה שהוא חמת של עור שנותנין בו יין, כמו שפירש רש"י (כ ע"ב ד"ה חמת). ודוקא מכוסה, דאם לא כן אבידה מדעת משום גילוי [עבודה זרה ל ע"א–ע"ב]. אבל נראה לי שהוא חמור, דאם לא כן אמאי לא שפיר עביד יכריז ויהיה מקום סימן כמו בשמעתין? ומאי פשיט לן התם יותר שהיה דרך נפילה מכאן". הרב יוסף חביבא (נמוקי יוסף, יד ע"ב בדפי הרי"ף) אכן גרס בירושלמי "חמור". אם מדובר על חמור, אזי הדמיון לסוגייתנו גדול יותר, כי גם חמור עובר ממקום למקום כמו גוזלות מקושרים שמדדין. הרב יהושע בנבנישתי (שדה יהושע, ירושלמי שם) גרס בדברי הנמוקי יוסף: "חומר" והכוונה היא לבושם (על פי קידושין כב ע"ב תוד"ה חומר).
¹⁸ ה"ן (כה ע"ב) [צוינו דבריו גם אצל: הרב יוסף חביבא, נמוקי יוסף, יד ע"א בדפי הרי"ף] ציטט את דברי הירושלמי הללו וכתב: "ובודאי הוא דגמרא דידן היינו התם בירושלמי. דרבי אבא בר זבדא דאמר הכא משמיה דרב אמר להיא". גם הרמב"ן והרשב"א (כה ע"ב) כתבו כך. ראשונים אלו לא פירשו כמו הרמב"ם את ההלכה "ואם נטל לא יחזיר", אבל לפי הרמב"ם ודאי ששני התלמודים זהים בדבריהם בשמו של רבי אבא בר זבדא, כי מדובר על חפץ שאין בו סימן, וכן שהוא "ספק הינוח".

ואם עבר ונטל אסור להחזירו לשם. זהו שאמרו בגמרא "ואם נטל לא יחזיר" ופירשו הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל וכן נראה מן הירושלמי שהטעם הוא מפני שאני אומר שמא בעלים באו ולא מצאו ונתייאשו מהם ולא ישובו לבקש עוד, ויבוא אחד ויטול ויפסידנו מן בעלים.

מה עליו לעשות במקרה זה? הרמב"ם כתב על כך בהלכה הבאה (שם ב):

וכל דבר שיש בו סימן, בין דרך הנחה בין דרך נפילה, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים – חייב להכריז.

המגיד משנה (שם) כתב: "וכל דבר וכו'. זה פשוט. ופירוש בין בדרך הנחה – **בשעבר ונטלו**". המגיד משנה לא התכוון לומר שרק אם עבר ונטל את החפץ שהיה שם "דרך הנחה" עליו להכריז, אלא בכל המצבים שהוא הזכיר. הבעלים התייאשו ולא יבואו לחפש את החפץ באותו מקום, אך הם לא התייאשו מהחפץ עצמו כי יש בו סימן.

המגיד משנה (שם א) כתב עוד: "ולפי זה כתבו דאם לא הלך לו שרשאי להחזירה לשם, שהרי ידע שהבעלים לא באו". המגיד משנה ציין לדברי "יש מפרש" שכתבו התוספות (כה ע"ב ד"ה ואם), וכן כתבו גם ראשונים נוספים, אך ניתן גם להציע שמאחר שהרמב"ם לא כתב 'לא יחזיר לשם', אלא כתב באופן חריף יותר: "אסור לו להחזירו לשם", ייתכן שגם הרמב"ם סבר כמו התוספות שברגע שהוא נטל משם את החפץ הוא חייב לקיים את מצוות השבת אבידה, ומכיוון שיש סימן בחפץ – עליו להכריז.

[ב] "ואם היה דבר שאין בו סימן – זכה בו ואינו חייב להחזירו". דוגמאות למצב שאין סימן: גוזלות קשורים בכנפיהם באופן שהכול קושרים; יין בתוך נוד, ולרבים יש נוד כזה שהם ממלאים בו יין. במצב זה לא כתב הרמב"ם ש"אסור" לו להחזיר, אלא ש"אינו חייב להחזירו". כמו כן במצב זה לא כתב הרמב"ם "להחזירו לשם" כמו במשפט הקודם, אלא רק את המילה "להחזירו". כאמור לעיל, מעת שהמוצא נטל את החפץ הוא התחייב בהלכות השבת אבידה, ומכיוון שאין סימן בחפץ הדין במקרה זה שהוא "זכה בו". הוא "אינו חייב להחזירו" בשני מובנים: [1] "להחזירו" – להחזיר את החפץ לשם, כי אולי הבעלים היו וראו שהחפץ לא שם, ולכן אין טעם להחזיר לשם. כאן לא כתב הרמב"ם "אסור להחזירו" כי המוצא זכה בחפץ והוא יכול לעשות בו כרצונו; [2] "להחזירו" – להחזיר לו, למי שטוען בעלות. גם אם יבוא אדם ויטען שהחפץ שלו ויביא עדים שהוא הניח שם החפץ, או שהבעלים הוא תלמיד חכם שמכיר החפץ בטביעת עין, אין המוצא חייב להחזיר לו כי הוא "זכה בו". אמנם אם הוא רוצה הוא רשאי להחזיר לו, אך הוא איננו חייב.

כאמור לעיל, הרמב"ם (שם ו) כתב: "מצא גוזלות מקושרין בכנפיהן ומדדין אחר הגדר או אחר הגפה או בשבילין שבשדות הרי זה לא יגע בהן שמא בעליהן הניחום שם, ואם נטלן – הרי אלו שלו". בגוזלות אלו אין סימן. אם יש בהן סימן, אזי כתב הרמב"ם בהמשך ההלכה: "ואם היו קשורין קשר שהוא סימן – חייב להכריז". הרב משה הכהן מלוניל (רמ"ך, שיטה מקובצת כה ע"ב) הסביר את דברי הרמב"ם בנוגע לגוזלות מקושרין שאין בהם סימן: "כתב הרמב"ם 'אם נטלן – הרי אלו שלו'. נראה שפירושו: אינו חייב להחזיר לא במקומן ולא לבעליהן". הסבר זה תואם לפירוש דברי הרמב"ם (הל' א): "אינו חייב להחזירו" – להחזיר אותו (למקומו), ולהחזיר לו (למי שטוען בעלות).

סיכום

במשנה נאמר שאין לגעת בחפץ שאין בו סימן כשלא ברור אם החפץ הונח במכוון במקום שבו נמצא. בגמרא מוגדר מצב זה "ספק הינוח", ורבי אבא בר זבדא בשם רב אמר: "כל ספק הינוח – לכתחילה לא יטול, ואם נטל – לא יחזיר". אמירה הלכתית זו מבוססת על מעשה שסופר בירושלמי

על רבי אבא בר זבדא שלקח יין שהיה בתוך נוד ממקום שהיה מונח בו, ורב אמר לו שהוא לא נהג נכון, אך גם אמר לו שלא יחזיר לשם כי ייתכן שהבעלים היו שם וראו שהחפץ איננו שם והתייאשו ממנו. אמנם יש הבדלים בין ההיסק ההלכתי בבבלי לבין המעשה והשיח בין האמוראים בירושלמי. לדברינו, לפי רש"י בסוגייתנו יש שתי משמעויות לדין "לא יחזיר". לא יחזיר למקום שממנו נלקח וכמו שפירשו ראשונים אחרים, וכמו כן לא יחזיר לשום אדם. ובכל זאת יש מצב שהנוטל יחזיר, אם עדים יעידו שאותו אדם הניח חפץ זה במקום שממנו נלקח. בינתיים אסור לנוטל להשתמש בחפץ, והוא יהיה מונח עד שהדבר יתברר.

תוספות דנו מה יהיה הדין אם המוצא נטל את המציאה אך לא זז מהמקום וברור לו ששום אדם לא עבר במקום באותו הזמן – האם עליו להחזיר את החפץ למקום לאותו מצב שהיה קודם? מהירושלמי משמע שההוראה לא להחזיר הייתה בשל העובדה שרבי אבא בר זבדא לקח משם את הנוד ובו היין, ועל כן אם לא זז משם יכול להחזירו למקומו. אך בשל הביטוי: "ואם נטל לא יחזיר", כתבו תוספות שאסור להחזיר גם אם לא זז מהמקום, כי מרגע שהמוצא נטל הוא חייב בהלכות השבת אבידה וחייב להכריז. אם יש סימן בחפץ, כמו בנוד של היין, אזי הבעלים יוכלו בקלות לתת סימן. אם אין סימן בחפץ, האפשרות להחזיר קיימת כשהבעלים יביאו עדים שהם הניחו החפץ באותו מקום, או שהבעלים הוא תלמיד חכם שמכיר בטביעות עין. לדברינו, מהאמור ברש"י ניתן ללמוד שיש לחפש את הדרך שבה קיים הסיכוי הרב ביותר שהחפץ ישוב לבעליו. מכיוון שהמוצא לא זז מהמקום ושום אדם לא היה שם, טוב יותר שהוא יחזיר החפץ למקום, והבעלים ישובו וייקחוהו משם.

הרמב"ם כתב שאסור לגעת בחפץ כשמדובר בספק אבידה. אך אם בכל זאת המוצא נטל, ישנם שני מצבים: כשיש סימן בחפץ, אסור להחזירו לשם ועליו להכריז. לדברינו גם אם הוא לא זז מהמקום אסור לו להחזיר לשם, ועליו לקיים את הלכות השבת אבידה ולהכריז על החפץ. כשאין בחפץ סימן – על פי דיני השבת אבידה המוצא זכה בו, ועל כן הוא איננו חייב להחזיר לשם את החפץ, במיוחד שייתכן שהבעלים היו שם וראו שהחפץ איננו והתייאשו, ועל כן אין טעם להחזיר. אף אם יבוא אדם ויטען שהוא בעל החפץ ויביא עדים שהוא הניחו שם או שהוא תלמיד חכם שמכיר בטביעות עין, אין המוצא חייב להחזיר לו.